

Monitoring Milieu en Gezondheid

Fase 3: Communicatie

Evaluatie van de Communicatie rond Luchtkwaliteit en Gezondheid in Rijnmond

Opdrachtgever : Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening
en Milieubeheer (VROM)

Opdrachtnemer : Samenwerkingsverband Milieumonitoring Stadsregio
Rotterdam (MSR)

Uitgevoerd door : Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Rotterdam en
omstreken (Lianne Elsmann) en de DCMR Milieudienst
Rijnmond (Liesbeth van Greuningen), in samenwerking
met TU Twente (Jan Gutteling)

Datum : December 2004

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Evaluatiemethoden	7
3	Beschrijving van het communicatietraject	9
4	Interviews met stakeholders	11
4.1	Uitkomsten bestuurders	11
4.2	Uitkomsten beleidsmedewerkers en communicatieadviseurs	12
4.3	Uitkomsten bewoners en pers	14
4.4	Samenvatting conclusies naar aanleiding van de interviews	15
5	Media-analyse	17
5.1	Vergelijking van de thema's	17
5.2	Conclusie algemeen	18
5.3	Samenvatting conclusies naar aanleiding van de media-analyse	19
6	Conclusies en aanbevelingen	21
6.1	Conclusies	21
6.2	Aanbevelingen	21
Bijlage 1	Overzicht geïnterviewden	23
Bijlage 2	Interviewvragen	25
Bijlage 3	Persbericht	29
Bijlage 4	Persvragen	33

1 Inleiding

In 2002 is het Actieprogramma Gezondheid en Milieu van start gegaan op initiatief van de Ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Eén van de projecten dat uit dit Actieprogramma is voortgekomen is het project Monitoring Milieu en Gezondheid. Dit wordt uitgevoerd door de DCMR Milieudienst Rijnmond en de GGD Rotterdam en omstreken binnen het samenwerkingsverband Milieumonitoring Stadsregio Rotterdam (MSR).

Het project bestaat uit drie fasen. In de eerste fase wordt gezocht naar geschikte indicatoren om de relatie tussen milieufactoren en gezondheid op regionaal niveau in kaart te brengen. In de tweede fase wordt een pilot-studie uitgevoerd voor de regio Rijnmond voor de milieufactoren geluid en luchtverontreiniging. Deze pilot moet leren of de benodigde gegevens op regionaal niveau meetbaar en beschikbaar zijn.

In fase drie staat de communicatie over milieugerelateerde gezondheidseffecten centraal.

Het project Monitoring Milieu en Gezondheid beoogt de volgende resultaten te realiseren:

- de selectie van een aantal geschikte indicatoren (per milieuaspect) voor de relatie tussen milieukwaliteit en gezondheid op regionaal niveau, zodat monitoring in de tijd mogelijk is (fase 1);
- de geselecteerde indicatoren zijn, waar mogelijk, voorzien van data in een tijdreeks, met inbegrip van een toekomstverkenning, waarbij de (verwachte) gezondheidsschade in Rijnmond berekend is (fase 2);
- een risicocommunicatieplan betrekking hebbende op het gehele project; het accent ligt daarbij op de bruikbaarheid voor bestuurders en beleidsmakers, waarbij de burgers niet uit het oog verloren worden (fase 3).

Dit is de rapportage van de eerste stap tot het komen van een communicatieplan (fase 3).

In dit rapport wordt de communicatie-inzet rond het themarapport van MSR 2003 'Luchtkwaliteit en Gezondheid in Rijnmond' geëvalueerd. In hoofdstuk 2 wordt de methode van de evaluatie toegelicht. Een beschrijving van het communicatietraject staat in hoofdstuk 3. Een samenvatting van de interviews met de stakeholders is terug te lezen in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 bevat een media-analyse. Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 6, bevat de conclusies en aanbevelingen.

2. Evaluatiemethoden

Om te kunnen komen tot aanbevelingen voor communicatie rond lokale milieu- en gezondheidsmonitoring is een eerste stap het evalueren van eerder opgedane ervaringen. In juni 2003 is het themarapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond' uitgekomen bij de jaarlijkse milieumonitor van het samenwerkingsverband MSR. Hierbij was een communicatietraject uitgezet en lag het voor de hand deze opgedane ervaring als uitgangspunt te nemen. De belangrijkste vraag die daarbij beantwoord moet worden is: Is er sprake geweest van adequate communicatie rond het rapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond'? De doelgroepen van deze communicatie waren bestuurders, beleidsmakers en bewoners van het Rijnmondgebied.

Om het begrip adequate communicatie meetbaar te maken zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. was er intern draagvlak bij alle deelnemende organisaties van het samenwerkingsverband MSR voor de boodschap van het rapport?
2. heeft de boodschap beleidsrelevantie voor bestuurders?
3. heeft de pers (met als belangrijkste de regionale pers) de boodschap van het rapport overgenomen?
4. bestaat er een goed begrip van de boodschap van het rapport bij de belangrijkste stakeholders?

Bij deze onderzoeksvragen kunnen de volgende criteria gesteld worden:

- ad 1. de deelnemers van MSR bevestigen dat er draagvlak was binnen hun organisatie en maken een inschatting van het draagvlak bij andere organisaties;
- ad 2. de bestuurders bevestigen de beleidsrelevantie en hebben actie ondernomen naar aanleiding van het rapport;
- ad 3. de belangrijkste pers heeft aandacht besteed aan het rapport; de thema's van de media-berichten komen overeen met de thema's van het persbericht;
- ad 4. de boodschap zoals de stakeholders die weergeven komt overeen met de boodschap van het rapport; de stakeholders zijn bestuurders, beleidsmedewerkers van MSR en communicatiemedewerkers van MSR, burgers die actief zijn in milieugerelateerde bewonersplatforms.

Om te meten of aan bovenstaande criteria is voldaan, wordt gebruik gemaakt van drie instrumenten:

1. beschrijving van het communicatietraject door twee betrokken communicatiemedewerkers;
2. interviews met twaalf belangrijke sleutelfiguren van MSR 2003 (zie bijlage 1);
3. analyse van berichtgeving in de pers over het rapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond'.

In de volgende hoofdstukken staan de uitkomsten van de drie instrumenten beschreven.

3. Beschrijving van het communicatietraject

In 2003 is het milieumonitoringsrapport voor de negende keer uitgekomen. Net als voorgaande jaren is er ook dit jaar bij de milieumonitor een themarapport uitgekomen. Voor de totstandkoming van het monitoringsrapport bestaat een uitgebreide organisatiestructuur. De stuurgroep is het hoogste orgaan. Direct daaronder vallen een projectgroep en een werkgroep communicatie (werkgroep V). Onder de projectgroep zijn diverse themawerkgroepen vertegenwoordigd.

Werkgroep V houdt zich bezig met de communicatie rondom het MSR-rapport 2003. De voorzitter van werkgroep V legt direct verantwoording af aan de leden van de stuurgroep. In werkgroep V nemen communicatieadviseurs van de provincie Zuid-Holland, Stadsregio Rotterdam, gemeente Rotterdam, Zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden, en de DCMR Milieudienst Rijnmond deel. Daarnaast neemt aan werkgroep V een milieugezondheidskundige gespecialiseerd in risicocommunicatie van de GGD Rotterdam en omstreken deel. Er is dus sprake van een multidisciplinair team. Gemiddeld komen zij eenmaal per maand (van september tot juni) bij elkaar.

Taken

De werkgroep V heeft onder andere als opdracht de presentatie van het rapport te organiseren, een publieksversie van het rapport te doen uitgaan, media-aandacht voor het rapport te genereren en de daarvoor benodigde acties uit te zetten zoals het schrijven van persberichten. In de organisatiestructuur legt werkgroep V verantwoording af aan de stuurgroep. Belangrijke beslissingen op communicatiegebied worden daarom altijd eerst voorgelegd aan de stuurgroep. Bijvoorbeeld de keuze van de sprekers, dagvoorzitter en hoe het creëren van bestuurlijk draagvlak het best aanpak kan worden.

Vorbereiding

In de aanloop naar het MSR rapport 2003 is werkgroep V in het najaar van 2002 aan de slag gegaan. Een eerste focus was de organisatie van de presentatie. Rond die tijd was ook bekend wat het thema ('gezondheidseffecten van de luchtkwaliteit in Rijnmond') zou worden. Werkgroep V heeft daarbij naar sprekers en een inhoudelijke invulling van het programma gezocht.

Boodschap

In het vroege voorjaar van 2003 was het concept themarapport gereed met daarin de conclusies en aanbevelingen van het rapport. Werkgroep V is zich toen gaan buigen over wat de kernboodschap van het rapport was en hoe aan de hand hiervan een persbericht kon worden opgesteld. De kernboodschap van het rapport was: 'De invloed van langdurige blootstelling aan fijn stof blijkt groot. De berekeningen laten zien dat hierdoor jaarlijks ongeveer 1.450 zieke mensen in Rijnmond enkele maanden tot maximaal twee jaar eerder overlijden. Het gaat hier met name om (oudere) mensen met een bestaande hart- of longziekte.'

Het concept persbericht is voorgelegd aan de stuurgroep. Via de stuurgroepleden, in samenwerking met de communicatiemedewerkers uit werkgroep V, is dit bericht besproken met de bestuurders die betrokken zouden zijn bij de presentatie van het rapport. Dit geldt voor de bestuurders van de Stadsregio en de Gemeente Rotterdam. Voor de provincie was dit pas later mogelijk omdat daar wegens verkiezingen een bestuurswisseling plaatsvond.

Binnen de MSR-organisatie heeft nogal wat discussie plaatsgevonden over de toon van de boodschap. Het begrip 'vroegtijdige sterfte' dat in het themarapport werd gebruikt bleek moeilijk over te brengen. Bij diverse partijen bestond de angst dat de boodschap paniek onder de bevolking zou veroorzaken. Die angst werd met name veroorzaakt door het aantal en de term 'vroegtijdige sterfte'. Ook was er de angst dat het toch al negatieve imago van Rijnmond op milieugebied zou worden bevestigd, terwijl door beleidsmakers en bestuurders wordt gewerkt om het Rijnmondgebied van een positieve identiteit te voorzien. Toch was voor alle betrokken partijen duidelijk dat de uitkomsten van het rapport gecommuniceerd moesten worden en dat de boodschap niet gebagatelliseerd moest worden.

Omdat de boodschap van het rapport en het persbericht lastig werd gevonden, is vervolgens veel tijd besteed aan het bedenken van mogelijke persvragen en de antwoorden die de bestuurders en onderzoekers daarop zouden kunnen geven.

Klachtenlijn

De bevolking in Rijnmond is bekend met de klachtenlijn van de DCMR Milieudienst Rijnmond én het 'meldingen meldpunt' van de GGD Rotterdam en omstreken. Als de Rijnmondse bevolking vragen heeft over gezondheids- en milieuvraagstukken nemen zij actief contact op met deze meldpunten. In de communicatie naar de bevolking over het themarapport is niet expliciet verwezen naar bovenstaande meldpunten.

Media

Op de dag van de presentatie is het persbericht uitgegaan. De regionale omroep en een regionale krant hadden het persbericht, het hoofd- en themarapport onder embargo twee dagen eerder ontvangen. De regionale krant had al een interview gehouden met de directeur van de DCMR Milieudienst Rijnmond en de directeur GGD Rotterdam e.o. en een van de auteurs van het rapport. Op de dag van de presentatie hebben de bestuurders en de auteurs van het rapport nog meer interviews gegeven aan de diverse media.

Symposium

Voor de presentatie waren de bestuurders en de politici uit de regio, de medewerkers van de diensten betrokken bij MSR en de leden van diverse belangen- en bewonersorganisaties uitgenodigd. Al deze partijen waren ook bij de presentatie vertegenwoordigd, al bestond het merendeel van de aanwezigen uit medewerkers van de betrokken diensten.

Het symposium was als volgt opgebouwd. Eerst werden twee presentaties gehouden. De eerste door een expert op epidemiologisch gebied, werkzaam bij het RIVM. Hij ging in op de inhoudelijke juistheid van de bevindingen van het rapport. De tweede spreker, een bestuurskundige werkzaam bij de Erasmus Universiteit, ging in op de bestuurlijke inpassing van de uitkomsten van het rapport. Daarna werd het rapport aangeboden aan drie bestuurders uit de regio. Dit waren de gedeputeerde milieu van de provincie, de portefeuillehouder milieu van de stadsregio en de wethouder milieu van Rotterdam. Vervolgens was er een paneldiscussie. Het panel bestond uit de beide sprekers, een EU-parlementariër en een beleidsmedewerker van de Zuid-Hollandse Milieufederatie. Het symposium stond onder leiding van een journalist van TV Rijnmond.

De presentatie van het rapport heeft van verschillende media aandacht gekregen, meer hierover in de media-analyse (hoofdstuk 5). De presentatie van het rapport was tevens het slotstuk van het communicatietraject vanuit de MSR-organisatie.

4. Interviews met stakeholders

Het belangrijkste onderdeel van de evaluatie van de communicatie rond het themarapport *Lucht-kwaliteit en gezondheid in Rijnmond* vormen de interviews met stakeholders/sleutelfiguren die op de een of andere manier bij het uitbrengen van dit rapport betrokken waren. De sleutelfiguren zijn in te delen in drie groepen:

1. bestuurders (drie personen zijn geïnterviewd);
2. beleidsmedewerkers en communicatieadviseurs (vijf personen zijn geïnterviewd);
3. betrokken bewoners en pers (vier personen zijn geïnterviewd).

In bijlage 2 is een overzicht van de geïnterviewden opgenomen.

De sleutelfiguren zijn ongeveer een half jaar na het uitbrengen van het rapport geïnterviewd.

De interviews konden niet eerder plaatsvinden, omdat de financiering van het evaluatieonderzoek pas vier maanden na het uitbrengen van het themarapport rond was. Voor iedere groep is gebruik gemaakt van een specifieke vragenlijst (zie bijlage 2). De interviews zijn mondeling door de twee auteurs van deze evaluatie afgenomen en bestonden uit open vragen.

4.1. Uitkomsten bestuurders

Welk moment betrokken

Alle bestuurders gaven aan dat zij bij de voorbereidingen van de presentatie betrokken zijn bij het communicatietraject. Het tijdstip varieerde van ruim een maand tot twee weken voor de presentatie. Allemaal waren zij op de hoogte van de uitkomsten van het rapport, hoe de boodschap gecommuniceerd zou moeten worden en welke lastige persvragen hen eventueel te wachten stonden.

Omschrijving boodschap

De bestuurders omschreven de boodschap met de volgende typering:

1. je gaat dood van slechte luchtkwaliteit; dat levert in Rijnmond ongeveer 1500 sterfgevallen per jaar op;
2. per jaar is er een aantal doden door fijn stof veroorzaakt door snelwegen; deze mensen leefden korter;
3. de luchtkwaliteit is verbeterd; er zijn zorgen over de gezondheid van burgers op specifieke plekken in de regio.

Onderschreef u de boodschap

Twee bestuurders gaven aan de boodschap in grote lijnen wel te onderschrijven, maar hadden die graag wat genuanceerder gezien. Met name het begrip 'doden' had tot overreageren kunnen leiden. Ze gaven aan moeite te hebben met de lastig communiceerbare onderzoeksterm 'vroegtijdige sterfte'. Ze wilden daarom meer nuance in de boodschap zonder deze te bagatelliseren. De derde bestuurder gaf aan de boodschap niet te onderschrijven. Hij miste de goede resultaten van de afgelopen dertig jaar om de luchtkwaliteit te verbeteren. Verder had hij moeite met dit type onderzoek, omdat er zoveel factoren zijn die van invloed zijn op de gezondheid.

Kwam de boodschap terug in de diverse media

Eén bestuurder gaf aan dat door een goede voorbereiding de boodschap genuanceerd in de media terecht is gekomen. Voor zover bekend is er ook geen onrust ontstaan onder de bevolking. Burgers hebben geen klachten ingediend. Een ander vond de media juist confronterend en kort door de bocht. Concrete voorbeelden ontbreken.

Kijk op de boodschap vooraf

Bij alle drie de bestuurders bestond vooraf de angst dat de feiten uit de context zouden worden gehaald door de media. Eén benoemde daarbij dat de boodschap nogal paniekzaaij was vanuit het milieuveld.

Twijfel over overkomen van de boodschap bij de burgers

Bij alle drie bestond twijfel over hoe de boodschap zou overkomen bij de burger. Eén bestuurder merkte op dat je hierbij ook erg afhankelijk bent van hoe de pers het oppakt.

Kan een bestuurder iets met de uitkomsten van het rapport

Allemaal bevestigden zij dat een bestuurder iets kan met de uitkomsten van het rapport. Voor twee bevestigde het de lijn waarop het beleid al was ingezet. De ander merkte hierover op dat bij monitoring wel richting maatregelen moet worden gedacht. Er zit een meerwaarde in het betrekken van gezondheid bij milieu.

Acties ondernomen naar aanleiding van het rapport

Eén gaf aan dat er geen nieuwe acties naar aanleiding van het rapport zijn genomen, maar dat wordt doorgegaan met het huidige beleid. De andere twee noemden beiden dat ze bezig zijn met onderzoeken naar een uitbreiding van de 80-kilometermaatregel op de ring van Rotterdam. En daarnaast het huidige beleid en de daarbij horende acties wilden voortzetten.

Aanbevelingen voor communicatietraject

Allemaal vonden zij dat de boodschap inhoudelijk goed moet worden voorbereid. Twee bestuurders vonden dat zij op het juiste moment betrokken zijn. Eén bestuurder had graag gezien dat hij eerder in het traject was betrokken.

Eén vond het niet nodig dat je na een 'slechte' boodschap altijd met duidelijke acties moet komen. De derde bestuurder bleef moeite houden met dit type onderzoek waarbij de gezondheidseffecten van milieufactoren in kaart worden gebracht.

4.2. Uitkomsten beleidsmedewerkers en communicatieadviseurs

Rol

De beleidsmedewerkers/communicatieadviseurs omschreven hun rol in het communicatietraject veelal als intermediair. Iedere beleidsmedewerker en communicatieadviseur had binnen het samenwerkingsverband én binnen zijn of haar organisatie een andere functie. Eén ding hadden zij gemeen en dat is dat zij allemaal adviseerden hoe de communicatie zou moeten verlopen.

Omschrijving boodschap

Als belangrijkste boodschap benoemde de hele groep dat luchtverontreiniging in Rijnmond gezondheidseffecten heeft. Sommigen omschreven deze boodschap preciezer door fijn stof te noemen als belangrijkste veroorzakende stof en wegverkeer als belangrijkste bron van fijn stof.

Vier van de vijf noemden ook de subboodschap dat het met deze methodiek voor het eerst mogelijk is om deze effecten op regionaal niveau in kaart te brengen.

Onderschreef de eigen organisatie de boodschap

De antwoorden bij de vraag of de eigen organisatie de boodschap onderschreef lopen uiteen.

Eén persoon gaf aan hier niet goed zicht op te hebben gehad. Een ander gaf aan dat de eigen organisatie aanvankelijk moeite met de boodschap had, omdat men bang was dat het imago van de regio geschaad zou worden. Binnen deze organisatie sloeg later deze houding om. Men vond toen dat er juist lef voor nodig is om een dergelijk onderzoek uit te voeren. Weer een andere persoon gaf aan dat de eigen organisatie de boodschap wel onderschreef maar angst had hoe de boodschap over zou komen, met name bij de burgers. Twee anderen gaven aan dat hun organisatie de boodschap direct onderschreef.

Onderschreven andere organisaties de boodschap

Bij alle beleidsmedewerkers/communicatieadviseurs bestond de indruk dat andere organisaties de boodschap onderschreven. Hierbij noemden zij ook allemaal dat iedere organisatie zich druk heeft gemaakt over hoe de boodschap gecommuniceerd zou moeten worden. Bij alle organisaties bestond enige zorg hoe de boodschap zou overkomen bij de bewoners van de regio Rijnmond. Men vreesde dat de voorspelde gezondheidseffecten tot angst onder de bevolking zou leiden. In mindere mate was er zorg over hoe de bestuurders op de boodschap zouden reageren.

Eén persoon benoemde dat de diverse organisaties wel hun verantwoordelijkheid namen, maar ook sterk die van andere organisaties en bestuurslagen benoemden. Die persoon viel ook op dat de bestuurders de boodschap tijdens de presentatie erg relativeerden.

Kwam de boodschap terug in de diverse media

Of de boodschap in diverse media terugkwam kon één persoon niet aangeven omdat deze ten tijde van de presentatie niet in het land was. De anderen gaven aan dat de boodschap door de pers goed is overgenomen, zelfs met nuance. De subboodschap over de nieuwe methodiek en het belang van monitoring is niet overgenomen. Ook dat het met een aantal stoffen die luchtverontreiniging veroorzaken wel beter gaat is vrijwel niet overgenomen door de pers volgens de beleidsmedewerkers/communicatieadviseurs.

Kijk op de boodschap vooraf

De antwoorden bij de vragen hoe men vooraf tegen de boodschap aankeek, lopen uiteen. Van “Ik was in eerste instantie meer gefocust op de methodiek en schrok zelf vervolgens van de uitkomst dat 1450 mensen vroegtijdig overlijden.” tot “De boodschap was voor mij niet onbekend omdat ik al veel met gelijksoortige onderzoeken en uitkomsten bezig ben geweest. Anderen wezen mij er op voorzichtig om te gaan met de uitkomsten.” Bij twee personen bestond zorg over hoe de boodschap bij hun bestuurder zou overkomen.

Twijfel over overkomen van de boodschap bij de burgers

Ook bij de vraag hoe de boodschap bij burgers zou overkomen, lopen de antwoorden uiteen. Twee personen gaven aan vooraf bang te zijn geweest dat de boodschap paniek onder de burgers zou veroorzaken. Daarbij werd ook verwezen naar de commotie die is ontstaan in de deelgemeente Overschie rond het thema luchtkwaliteit. Dat dit niet is gebeurd, weten zij aan de goede voorbereiding van de communicatie. Een andere persoon gaf juist aan niet bang te zijn geweest. Als reden noemde deze dat ervaringen met het communiceren van dergelijke boodschappen leert dat mensen de uitkomsten van dit soort rapporten niet zo snel op zichzelf betrekken. De andere twee wisten vooraf niet goed wat ze moesten verwachten. Ze gaven aan dat het lastig had kunnen uitpakken.

Wat kon uw bestuurder met de uitkomsten van het rapport

Niet alle geïnterviewden hadden zo goed zicht op wat hun bestuurder met de uitkomsten van het rapport kon. De drie beleidsmedewerkers die wel in direct contact stonden met een bestuurder gaven alle drie aan dat hun bestuurder wel met de uitkomsten aan de slag wil. Daarbij geeft één aan dat er prioriteiten gesteld zullen moeten worden. Een ander gaf aan dat de uitkomsten juist goed passen binnen de speerpunten van het uitvoeringsprogramma. Weer een ander vertelde dat zijn bestuurder de uitkomsten direct probeerde te nuanceren.

Acties ondernomen naar aanleiding van het rapport

Alle beleidsmedewerkers/communicatieadviseurs gaven aan dat zij niet direct specifieke acties hebben ondernomen. Twee merkten op dat de uitkomsten de huidige ingezette koers voor het beleid bevestigden of aanscherpten. Een ander gaf aan dat het de positie van milieu bij ruimtelijke ontwikkeling heeft versterkt. Een ander vertelde dat ze nu meer oog heeft gekregen voor de gevolgen van milieuproblemen voor de volksgezondheid.

Aanbevelingen voor communicatietraject

De meeste geïnterviewden waren positief over de voorbereidingen van de communicatie rond dit rapport. Met name de voorbereiding van kritische persvragen (zie bijlage 4) werd als goed bestempeld. Een aantal mensen gaf aan dat de bestuurders eerder geïnformeerd hadden moeten worden over het soort onderzoek en de te verwachten uitkomsten.

Andere aanbevelingen waren:

1. neem een referentiegebied op in het onderzoek; omdat dat nu niet aanwezig was, konden de resultaten nergens tegen worden afgezet; dit helpt ook om de boodschap te nuanceren, zonder te bagatelliseren;
2. zorg voor nazorg; er moet altijd een telefoonnummer en/of e-mailadres beschikbaar zijn waar burgers met hun vragen terecht kunnen;
3. de vorm van een mini-symposium om de resultaten te presenteren werkt goed, maar er zijn meer momenten waarop de boodschap kan worden herhaald.

4.3. Uitkomsten bewoners en pers

Omschrijving boodschap

Alle geïnterviewden gaven diverse omschrijvingen van de boodschap:

1. vuile lucht is slecht voor de gezondheid;
2. gezondheidseffecten veroorzaakt door luchtverontreiniging proberen in beeld te brengen;
3. de ernst van de staat van de levenskwaliteit in Rijnmond door de luchtkwaliteit;
4. er is een maatschappelijk probleem; de verantwoordelijke organisaties besteden er veel aandacht aan, maar de bestuurders pakken het selectief op; bestuurders richten zich op bedrijvigheid en niet op het belang van bewoners.

Hoe de boodschap over kwam

Ook kwam de boodschap verschillend over. Eén persoon antwoordde dat de boodschap neutraal overkwam. Het voldeed aan de verwachtingen en bevestigt wat vaker in het nieuws komt. Een ander was blij dat het probleem van luchtkwaliteit en de gevolgen voor de gezondheid erkend werden. Later kreeg deze persoon de indruk dat de boodschap verzandde en de plannen voor verstedelijking en bedrijvigheid gewoon doorgaan. De twee anderen vonden de boodschap in eerste instantie veront- rustend, maar zagen later ook de positieve kanten namelijk dat er wel maatregelen worden getroffen en dat er ook een afname is van een aantal stoffen.

Beschikbaarheid van informatie

Drie geïnterviewden gaven aan gemakkelijk meer informatie over dit onderwerp te kunnen vinden. Je moet daar wel zelf naar op zoek gaan. Internet biedt veel informatie, maar dit medium is nog niet voor alle burgers geschikt. Eén persoon gaf aan dat de boodschap meer gevisualiseerd zou moeten worden zodat de aandacht van de pers wordt vastgehouden. Door visualisatie kunnen mensen zich meer voorstellen. Dit wekt interesse en kan leiden tot het aanspreken van bestuurders om met concrete maatregelen te komen.

Wat miste in de berichtgeving

Drie van de geïnterviewden gaven aan dat zij concrete maatregelen in de berichtgeving misten. De boodschap en het probleem waren helder, maar wat daar nu verder mee ging gebeuren niet. De vierde persoon vond dat er veel media-aandacht was geweest, maar helaas heeft dit niet gezorgd voor een continue berichtenstroom. Een aanhoudende berichtenstroom zou dit onder- werp hoger op de politieke agenda kunnen houden.

Wat was er goed aan de berichtgeving

Alle vier geïnterviewden waren positief over de berichtgeving. De boodschap is confronterend, maar eerlijk overgekomen.

Verwachtingen rond berichtgeving over dit soort onderwerpen

Alle geïnterviewden noemden dat er eerlijk en duidelijk over dit soort onderwerpen gecommuniceerd moet worden. Onder duidelijk verstonden zij, in tegenstelling tot de beleidsmakers en bestuurders, ook het aangeven van maatregelen. Het onderzoeken van gezondheidseffecten van milieufactoren in tegenstelling tot het alleen weergeven van emissies werd als meerwaarde genoemd. Omdat het hier om een heel gevoelig onderwerp ging, is juist eerlijkheid en duidelijkheid in de berichtgeving van belang.

Eén persoon gaf nog aan dat het goed zou zijn om concrete maatregelen te benoemen. En dat er met scenario's gewerkt zou kunnen worden. Schets het scenario als er geen maatregelen worden getroffen en het scenario als er wel maatregelen worden getroffen.

Aanbevelingen voor communicatietraject

Alle geïnterviewden noemden een of meerdere aanbevelingen:

1. een aankondiging voor burgers in de vorm van een advertentie; daarin moet ook vermeld staan waar je het rapport kunt opvragen; alleen maar verwijzen naar internet kan voor veel burgers niet, daarmee introduceer je een informatieverschil;
2. maak een (populaire) publieksversie van maximaal twee A4-tjes;
3. wees eerlijk en duidelijk en kom met concrete maatregelen;
4. tijdens de discussie van het mini-symposium ontbrak pit; de boodschap was genoeg om meer reacties te ontlokken.

5. om beter inhoudelijk op het rapport te kunnen reageren, had iedereen het rapport van tevoren moeten hebben;
6. in de samenvatting voor burgers zou ook kunnen worden verwezen naar 'burger' milieuoorganisaties, dus niet alleen naar overheden, waar mensen met vragen en opmerkingen terecht kunnen;
7. bestuurders moeten hun verantwoordelijkheid nemen en de genoemde problemen serieus nemen door met concrete maatregelen te komen;
8. neem een kaart op waarop de meest vervuilde plekken van Rijnmond staan; uiteraard moet hierbij wel een duidelijke uitleg worden geleverd;
9. maak een populaire, korte versie van het persbericht en stuur dit naar de huis-aan-huisbladen; zij nemen dit integraal over.

4.4. Samenvatting conclusies naar aanleiding van de interviews

Drie van de vier vooraf opgestelde onderzoeksvragen zijn te beantwoorden door middel van de uitkomsten van de interviews.

Draagvlak

Onderzoeksvraag 1: was er intern draagvlak bij alle deelnemende organisaties van MSR voor de boodschap van het rapport?

criterium bij deze onderzoeksvraag is dat de deelnemers van MSR bevestigen dat er draagvlak was binnen hun organisatie en een inschatting maken van het draagvlak bij andere organisaties. Uit de interviews valt af te leiden dat bij alle organisaties binnen het samenwerkingsverband MSR bij het uitkomen van het definitieve rapport draagvlak is. Bij enkele organisaties heeft dit draagvlak moeten groeien tussen het uitkomen van het eerste concept en het definitieve rapport. Het draagvlak bij de bestuurders was wisselend. Bij twee van de drie bestuurders was wel draagvlak voor de boodschap.

Beleidsrelevantie

Onderzoeksvraag 2: heeft de boodschap beleidsrelevantie voor bestuurders?

criterium bij deze onderzoeksvraag is dat de bestuurders de beleidsrelevantie bevestigen en actie ondernemen naar aanleiding van het rapport.

Ja, bestuurders bevestigen de beleidsrelevantie. Niet altijd levert dit direct nieuw beleid op, het kan ook het reeds ingezette beleid verder ondersteunen.

Naar aanleiding van de uitkomsten van dit rapport is men met onderzoek begonnen om de 80-kilometermaatregel verder uit te breiden.

Boodschap

Onderzoeksvraag 4: bestaat er een goed begrip van de boodschap van het rapport bij de belangrijkste stakeholders?

criterium bij deze onderzoeksvraag is dat de boodschap zoals de stakeholders die weergegeven overeenkomt met de boodschap van het rapport. De stakeholders zijn bestuurders, beleidsmedewerkers en communicatiemedewerkers van MSR en burgers die actief zijn in milieugerelateerde bewonersplatforms.

Er zit meer dan een half jaar tussen de presentatie van het rapport en de interviews. Toch is de boodschap goed blijven hangen. De ene sleutelfiguur herinnert zich meer details en nuance dan de andere, maar de boodschap komt goed overeen met de boodschappen uit het persbericht (zie bijlage 3).

De meest relevante pers heeft de boodschap overgenomen. Hierover meer in het volgende hoofdstuk, de media-analyse. Bijna alle sleutelfiguren zijn positief over de hoeveelheid media-aandacht en de inhoud van de boodschap in de media.

5. Media-analyse

De MSR-organisatie bracht in 2003 een boodschap naar buiten die de aandacht van de lokale, regionale en landelijke media trok. De volgende media hebben in meer of mindere mate aandacht besteed aan het onderwerp:

Lokale media	Regionale media	Landelijke media
- Omroep Vlaardingen - Huis-aan-huisbladen	- Haagsche Courant - Rotterdams Dagblad (alle edities) - TV Rijnmond - Radio Rijnmond	- Algemeen Dagblad - Metro - Spits - Staatscourant - Telegraaf - Volkskrant - Trouw

5.1. Vergelijking van de thema's

Het persbericht (zie bijlage 3) kent een viertal thema's:

1. Langdurige blootstelling aan fijn stof heeft een groot effect op de gezondheid. De letterlijke tekst luidde als volgt: 'De berekeningen laten zien dat hierdoor jaarlijks ongeveer 1.450 zieke mensen in Rijnmond enkele maanden tot maximaal twee jaar eerder overlijden. Het gaat hier met name om (oudere) mensen met een bestaande hart- of longziekte.'
2. Een niet verwaarloosbaar effect van kortdurende blootstelling aan enkele stoffen. De letterlijke tekst luidde als volgt: 'Het effect van kortdurende blootstelling aan de stoffen ozon, stikstofdioxide en fijn stof (microscopisch kleine deeltjes stof) is niet erg groot, maar zeker niet verwaarloosbaar.'
3. De luchtverontreiniging die het Rijnmondgebied 30 jaar geleden kende, is verleden tijd. De letterlijke tekst luidde als volgt: 'Sindsdien is er veel verbeterd. Enkele verontreinigende stoffen (lood, zwaveldioxide, koolmonoxide en benzeen) die tientallen jaren geleden nog in hoge concentraties in de lucht te vinden waren, zijn afgenomen. De effecten van deze stoffen op de gezondheid zijn nu verwaarloosbaar.'
4. Het verband dat op regionaal niveau gelegd wordt tussen luchtkwaliteit en gezondheid is nieuw. De letterlijke tekst luidde als volgt: 'Dat nu op regionaal niveau een verband gelegd wordt tussen luchtkwaliteit en gezondheid is nieuw. Dergelijke cijfers zijn op landelijk niveau al langer bekend. Eind 2002 kwam onder andere het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) met landelijke cijfers over vroegtijdige sterfte door kortdurende blootstelling aan fijn stof naar buiten.'

Thema's Haagsche Courant

- Jaarlijks 1.450 doden in Rijnmond door langdurig inademen van fijn stof. Dit betreft met name mensen met een long- of hartziekte.
- Het effect van kortdurende blootstelling aan de stoffen ozon, stikstofdioxide en fijn stof is niet erg groot, maar zeker niet verwaarloosbaar.
- Het is voor het eerst dat cijfers over sterfte als gevolg van blootstelling aan fijn stof naar buiten zijn gebracht.

Conclusie: thema 1 en 2 van het persbericht worden overgenomen. Thema 3 krijgt geen aandacht en thema 4 wordt zijdelings genoemd.

Thema's Radio Rijnmond

- Jaarlijks 1.450 doden in Rijnmond door langdurig inademen van fijn stof. Dit betreft met name mensen met long- of hartkwalen.
- Het is voor het eerst dat een dergelijk regionaal onderzoek een verband heeft gelegd tussen de luchtkwaliteit en de gezondheid van de bewoners.

Conclusie: thema 1 en 4 van het persbericht worden overgenomen. Thema 2 en 3 worden niet genoemd.

Thema's Rotterdams Dagblad

- Langdurige blootstelling aan fijn stof in de regio Rotterdam heeft een groot effect op de gezondheid van de inwoners van dit gebied. Berekeningen laten zien dat jaarlijks 1.450 sterfgevallen met 'vuile lucht' in verband kunnen worden gebracht. Met name mensen die lijden aan hart- en longziekten ondervinden hiervan nadelige gevolgen.
- Het MSR rapport besteedt voor het eerst aandacht aan de relatie tussen milieu en gezondheid.
- Wie een korte periode met fijn stof, ozon en stikstofdioxide te maken heeft, loopt minder risico.
- De situatie is sinds de jaren zeventig flink verbeterd.

Conclusie: thema 1, 2, 3 en 4 van het persbericht worden overgenomen.

Thema's Algemeen Dagblad

- In Rijnmond overlijden jaarlijks 1.450 zieke mensen door langdurige blootstelling aan fijn stof in de lucht. Vooral oudere inwoners en mensen met een long- of hartziekte zijn kwetsbaar.
- Het is voor het eerst dat MSR de gezondheidsgevaaren door luchtvervuiling in de Rijnmond heeft onderzocht.
- Het gaat vooruit met de luchtkwaliteit. De vervuiling in dit gebied is sinds de jaren 70 sterk verminderd.

Conclusie: thema 1, 3 en 4 van het persbericht worden overgenomen. Thema 2 wordt niet genoemd.

Thema's Staatscourant

- Rijnmonders staan bloot aan grotere gezondheidsrisico's dan de gemiddelde Nederlander omdat Rijnmond de smerigste lucht van Nederland kent.
- De langdurige blootstelling aan hoge concentraties fijn stof moeten naar schatting 1.450 hart- en longpatiënten bekopen met een vroegtijdige dood.
- Kortstondige blootstelling aan fijn stof, ozon en stikstofdioxide kan niet zoveel kwaad, maar het effect is niet verwaarloosbaar klein.

Conclusie: thema 1 en 2 van het persbericht worden overgenomen. Thema 3 en 4 worden niet genoemd.

Thema's Metro

- Door langdurige blootstelling aan fijn stof overlijden in Rijnmond jaarlijks ongeveer 1450 zieke mensen enkele maanden tot maximaal twee jaar eerder dan verwacht. Het gaat vooral om ouderen met hart- of longziekten.
- Het effect van korte blootstelling aan ozon, stikstofdioxide en fijn stof is niet groot, maar zeker niet verwaarloosbaar.

Conclusie: thema 1 en 2 van het persbericht worden overgenomen. Thema 3 en 4 worden niet genoemd.

5.2. Conclusie algemeen

Alle media hebben thema 1 ('Langdurige blootstelling aan fijn stof heeft een groot effect op de gezondheid. De berekeningen laten zien dat hierdoor jaarlijks ongeveer 1.450 zieke mensen in Rijnmond enkele maanden tot maximaal twee jaar eerder overlijden. Het gaat hier met name om (oudere) mensen met een bestaande hart- of longziekte') overgenomen. Hierbij zijn alle getallen juist overgenomen en geen andere nuances aangebracht.

Ook thema 2 ('Het effect van kortdurende blootstelling aan de stoffen ozon, stikstofdioxide en fijn stof (microscopisch kleine deeltjes stof) is niet erg groot, maar zeker niet verwaarloosbaar') is door vrijwel alle media overgenomen.

De thema's 3 en 4 ('Dat nu op regionaal niveau een verband gelegd wordt tussen luchtkwaliteit en gezondheid is nieuw' en 'De luchtverontreiniging die het Rijnmondgebied 30 jaar geleden kende, is verleden tijd') zijn niet door alle media overgenomen.

5.3. Samenvatting conclusies naar aanleiding van de media analyse

Eén van de vier vooraf opgestelde onderzoeksvragen is te beantwoorden door middel van de media-analyse.

Onderzoeksvraag 3: Heeft de pers (als belangrijkste de regionale pers) de boodschap van het rapport overgenomen?

criterium bij deze onderzoeksvraag is dat de belangrijkste pers aandacht heeft besteed aan het rapport. De thema's van het mediabericht komen overeen met de thema's van het persbericht. Uit de analyse van de berichtgeving blijkt dat de media genuanceerd over het themarapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond' hebben bericht en de belangrijkste thema's veelal hebben overgenomen.

6. Conclusies en aanbevelingen

In fase drie van project Monitoring Milieu en Gezondheid in Rijnmond (onderdeel van het Actieprogramma Gezondheid en Milieu) staat de communicatie over milieugerelateerde gezondheidseffecten centraal. Onderstaande conclusies en aanbevelingen moeten uiteindelijk leiden tot een bruikbare handreiking communicatie voor betrokkenen bij een milieu- en gezondheidsmonitor.

6.1 Conclusies

De antwoorden op de onderzoeksvragen en de meetbare criteria (draagvlak, beleidsrelevantie, pers-aandacht en boodschap) hiervoor, geven aan dat er sprake is geweest van een redelijk adequate communicatie tijdens het project 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond'.

Draagvlak

Bij het uitkomen van het rapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond' bestond bij alle organisaties binnen het samenwerkingsverband MSR draagvlak. Bij enkele organisaties heeft dit draagvlak moeten groeien tussen het uitkomen van het eerste concept en het definitieve rapport. Het draagvlak was niet bij alle bestuurders aanwezig.

Beleidsrelevantie

Alle drie betrokken bestuurders bevestigden de beleidsrelevantie van het rapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond'. Dit hield niet automatisch in dat er direct een nieuwe koers in hun beleid werd ingezet. Voor een aantal bestuurders was het rapport juist een bevestiging dat het reeds ingezette beleid de goede koers is.

Concreet kan gesteld worden dat de uitkomsten van het bovengenoemde rapport hebben bijgedragen aan het onderzoek om de 80 kilometer maatregel op de ring van Rotterdam verder uit te breiden.

Persaandacht

Uit de analyse van de berichtgeving blijkt dat de media genuanceerd over het themarapport 'Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond' hebben bericht. Over het algemeen zijn de belangrijkste vier boodschappen uit het verzonden persbericht overgenomen. Bijna alle geïnterviewden zijn positief over de hoeveelheid media-aandacht en de inhoud van de boodschap in de media.

Boodschap

Er zit meer dan een half jaar tussen de presentatie van het rapport en de interviews. Toch is de boodschap goed blijven hangen. De ene geïnterviewde herinnert zich meer details en nuances dan de andere, maar de boodschap komt goed overeen met de boodschappen uit het persbericht (zie bijlage 3).

6.2 Aanbevelingen

Uit de conclusies blijkt dat er sprake was van redelijk adequate communicatie. Hieronder volgen enkele aanbevelingen die de communicatie en het gevolgde communicatietraject nog beter hadden kunnen maken. De meeste van deze aanbevelingen werden gegeven door de geïnterviewden. Daaronder volgen een aantal succesfactoren.

Aanbevelingen om de communicatie nog verder te verbeteren:

- richting met name bestuurders had eerder begonnen moeten worden met informeren over het soort onderzoek en de te verwachten uitkomsten;
- neem een referentiegebied op in het onderzoek; omdat dit tijdens dit project niet het geval was, konden de resultaten nergens tegen afgezet worden; dat helpt ook om de boodschap te nuanceren, zonder te bagatelliseren;
- zorg voor nazorg; er moet altijd een telefoonnummer en/of een e-mailadres beschikbaar zijn waar burgers met hun vragen terecht kunnen;
- een aankondiging voor burgers in de vorm van een advertentie; daarin moet ook vermeld staan waar het rapport kan worden opgevraagd; alleen maar verwijzen naar internet is voor diverse burgers niet geschikt, daarmee wordt een informatieverschil geïntroduceerd;
- maak een (populaire) publieksversie van maximaal twee A4tjes;
- kom met concrete maatregelen;

- tijdens de discussie op het minisymposium ontbrak pit; de boodschap was schokkend genoeg om meer reactie te ontlokken; had de organisatie meer en beter onderbouwde inhoudelijk reacties verwacht, dan had iedereen het rapport van tevoren moeten kunnen inzien;
- in de samenvatting voor burgers zou ook kunnen worden verwezen naar 'burger' milieuorganisaties, dus niet alleen naar overheden, waar mensen met vragen en opmerkingen terecht kunnen;
- betrek een multidisciplinair communicatieteam vanaf het begin bij het onderzoek, zodat vanaf het begin adequaat aan de communicatie kan worden gewerkt;
- naast het inzetten van het middel mini-symposium, kan de boodschap ook op meerdere en latere momenten worden herhaald; dit kan door er zorg voor te dragen dat een persoon of organisatie verantwoordelijk wordt gemaakt voor de continuïteit van de communicatie; uiteraard kunnen ook meer middelen worden ingezet, zoals het actief benaderen van de vakpers;
- maak een populaire, korte versie van het persbericht en stuur dit naar de huis-aan-huisbladen; zij nemen dit integraal over.

Het gekozen traject kende een aantal succesfactoren:

- er is gebruik gemaakt van een multidisciplinair team dat de communicatie voorbereidt; in het team zaten niet alleen communicatiemedewerkers, maar ook iemand vanuit de gezondheidshoek;
- door te kiezen voor een mini-symposium konden de resultaten optimaal worden gepresenteerd;
- de gegevens zijn open en eerlijk gepresenteerd; waar mogelijk zijn suggesties gedaan voor oplossingen en maatregelen;
- met het multidisciplinaire communicatieteam zijn persvragen voorbereid; deze zijn besproken met de bestuurders, zodat zij goed voorbereid waren op mogelijke persvragen;
- er is een goede relatie met de (regionale) pers.

Bijlage 1 Overzicht geïnterviewden

Bestuurders

De heer G.J. 't Hart	Portefeuillehouder milieu Stadsregio Rotterdam
De heer E. van Heijningen	Gedeputeerde milieu provincie Zuid-Holland
De heer W. van Sluis	Wethouder milieu gemeente Rotterdam

Beleidsmedewerkers en communicatieadviseurs

Mevrouw C. van Dam	Beleidsmedewerker Provincie Zuid-Holland
Mevrouw H. Haarsma	Communicatieadviseur Stadsregio Rotterdam
Mevrouw R. Molenaar	Beleidsmedewerker DCMR Milieudienst Rijnmond
De heer H. de Bruin	Beleidsmedewerker Stadsregio Rotterdam
De heer G van Steenis	Beleidsmedewerker Milieubeleid Rotterdam

Bewoners en pers

Mevrouw L. van der Horst	Lid Platform Overschie
Mevrouw L. Mets	Lid Burenraad Shell (tot januari 2004) en lid van het regionaal platform Hinder en Veiligheid
Mevrouw G. de Rooy	Lid klankbordgroep Rozenburg en lid van het regionaal platform Hinder en Veiligheid
De heer M. Potters	Journalist voor het Rotterdams Dagblad

Bijlage 2 Interviewvragen

Vragen aan bestuurders

1. Op welke momenten bent u betrokken bij het communicatietraject rond het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
2. Wat was volgens u de boodschap van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
3. Onderschreef u de boodschap van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
4. Vond u deze boodschap terug in de diverse media?
5. Hoe keek u vooraf aan tegen de boodschap?
6. Had u twijfels over hoe de boodschap bij de burgers zou 'landen'?
7. Kunt u als bestuurder iets met de uitkomsten van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
8. Heeft u naar aanleiding van het rapport acties ondernomen?
9. Als er weer eenzelfde project zou zijn, wat zijn dan volgens u tips voor een goed en gedegen communicatietraject?

Vragen aan beleidsambtenaren, communicatiemensen

1. Welke rol heeft u gespeeld in het communicatietraject rond het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
2. Wat was volgens u de boodschap van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
3. Onderschreef uw organisatie de boodschap van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
4. Heeft u de indruk dat de andere organisaties binnen MSR de boodschap onderschreven?
5. Vond u deze boodschap terug in de diverse media?
6. Hoe keek u vooraf tegen de boodschap aan?
7. Had u twijfels over hoe de boodschap bij de burgers zou 'landen'?
8. Konden uw bestuurder iets met de uitkomsten van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
9. Heeft u naar aanleiding van het rapport acties ondernomen?
10. Als er weer eenzelfde project zou zijn, wat zijn dan volgens u tips voor een goed en gedegen communicatietraject?

Vragen aan derden (journalisten, bewoners)

1. Wat was volgens u de boodschap van het rapport *Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond*?
2. Hoe kwam in eerste instantie de boodschap bij u over (geruststellend, verontrustend of neutraal) en na verloop van tijd?
3. Kon u gemakkelijk aan meer informatie over het onderwerp komen?
4. Wat heeft u in de berichtgevingen gemist?
5. Wat vond u goed aan de berichtgevingen?
6. Wat verwacht u van berichtgeving over dit soort onderwerpen?
7. Zijn de veroorzakers van fijn stof u bekend?
8. Heeft u verder nog tips voor de communicatie bij dergelijke projecten?

Bijlage 3 Persbericht

Milieu in Rijnmond stabiel

Effect luchtkwaliteit op gezondheid voor Rijnmond berekend

Net als vorig jaar is ook dit jaar de algemene milieukwaliteit in het Rijnmondgebied stabiel gebleven. Dit blijkt uit het rapport 'Het milieu in de regio Rotterdam 2003' van het samenwerkingsverband Milieumonitor Stadsregio Rotterdam (MSR).

Het themarapport 2003, 'Luchtkwaliteit en Gezondheid in Rijnmond', richt zich op de gevolgen van blootstelling aan de stoffen ozon, stikstofdioxide en fijn stof. Langdurige blootstelling aan fijn stof heeft een groot effect op de gezondheid van mensen met hart- of longziekten. Kortdurende blootstelling aan stoffen als ozon, stikstofdioxide en fijn stof hebben een veel minder groot effect op de gezondheid.

Afgelopen jaar zijn er diverse vooruitgangen geboekt op milieuniveau, maar er blijven punten van aandacht. Het aantal klachten over vliegtuiglawaai, industrielawaai, stank en stof is in 2002 gedaald. Er is minder uitstoot van het wegverkeer, hierdoor is de druk op het milieu door het wegverkeer afgenomen. Steeds meer gemeenten nemen groene stroom af. De verwachting is dat in 2003 elf Rijnmondgemeenten groene stroom hebben. Het is de taak van een gemeente om de bodemkwaliteit in kaart te brengen. Inmiddels beschikken elf van de achttien Rijnmond gemeenten over een bodemkwaliteitskaart.

De luchtkwaliteit, de kwaliteit van de rijkswateren en de natuur zijn vrijwel gelijk gebleven.

Milieupunten van aandacht zijn onder andere te vinden op de gebieden van geluidssaneringen, afvalscheiding en fijn stof. De geluidssanering van woningen in de buurt van een spoor of snelweg verloopt langzaam. Ruim 5.000 van de 8.000 woningen waren in 2002 nog niet gesaneerd. De meeste van de niet gesaneerde woningen staan in Rotterdam. Nog steeds wordt er onvoldoende gescheiden afval opgehaald. In 2002 werd 28% van het afval gescheiden opgehaald, in 2006 moet dit 48% zijn.

Auto's beschikken over schonere motoren, maar tegelijkertijd worden er meer kilometers afgelegd. Ondanks dat de milieudruk door het wegverkeer licht is afgenomen, is het de verwachting dat de doelstelling voor 2010 niet wordt gehaald. In 2002 is een lichte verbetering van de luchtkwaliteit te zien. De doelen die zijn gesteld voor fijn stof en stikstofdioxide in 2010 zijn nog niet gehaald. In 2002 waren op bijna alle meetpunten de concentraties fijn stof in 2002 hoger dan in 2001. In 2002 was er veel meer oostenwind dan in 2001. Hierdoor is er meer fijn stof uit Polen, Tsjechië en Duitsland in het Rijnmondgebied terechtgekomen. Een belangrijke bijdrage aan de stikstofconcentraties komt van het verkeer.

Themarapport: Luchtkwaliteit en gezondheid in Rijnmond

Het MSR-themarapport gaat dit jaar in op de relatie tussen luchtkwaliteit en gezondheid. In het GGD-onderzoek zijn verontreinigende stoffen onderzocht en het effect dat zij hebben op de gezondheid van burgers in Rijnmond. Alle getallen in het rapport zijn uitkomsten van schattingen door de GGD die op wetenschappelijke wijze tot stand gekomen zijn.

De luchtverontreiniging die het Rijnmondgebied 30 jaar geleden kende, is verleden tijd. Sindsdien is er veel verbeterd. Enkele verontreinigende stoffen (lood, zwaveldioxide, koolmonoxide en benzeen) die tientallen jaren geleden nog in hoge concentraties in de lucht te vinden waren, zijn afgenomen. Zwaveldioxide is sterk afgenomen door de strengere eisen die aan de industrie worden gesteld en de schonere energiebronnen die gebruikt worden. Sinds lood niet meer aan benzine wordt toegevoegd, is de concentratie lood in de lucht ook sterk gedaald. De effecten van deze stoffen op de gezondheid zijn nu verwaarloosbaar. Ook de concentratie benzeen, een kankerverwekkende stof, is gedaald. Hierdoor is de kans op het krijgen van leukemie na langdurige blootstelling aan benzeen zeer klein geworden.

Niet alle concentraties van schadelijke stoffen in de lucht zijn gedaald. De aanwezigheid van grote concentraties fijn stof, stikstofdioxide en ozon zorgen voor nadelige effecten op de gezondheid. Het effect van kortdurende blootstelling aan de stoffen ozon, stikstofdioxide en fijn stof (microscopisch kleine deeltjes stof) is niet erg groot, maar zeker niet verwaarloosbaar. In Rijnmond veroorzaakten de concentratieniveaus van deze stoffen in 2001 ongeveer 150 ziekenhuisopnames van mensen met hart- of vaatklachten en ongeveer 350 ziekenhuisopnames van mensen met luchtwegklachten. Het aantal zieke inwoners van Rijnmond dat door deze blootstelling eerder overleed, ligt tussen de 100 en 450 personen.

De invloed van langdurige blootstelling aan fijn stof blijkt veel groter. De berekeningen laten zien dat hierdoor jaarlijks ongeveer 1.450 zieke mensen in Rijnmond enkele maanden tot maximaal twee jaar eerder overlijden. Het gaat hier met name om (oudere) mensen met een bestaande hart- of longziekte.

Dat nu op regionaal niveau een verband gelegd wordt tussen luchtkwaliteit en gezondheid is nieuw. Dergelijke cijfers zijn op landelijk niveau al langer bekend. Eind 2002 kwam onder andere het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) met landelijke cijfers over vroegtijdige sterfte door kortdurende blootstelling aan fijn stof naar buiten. Ook op Europees niveau is de impact hiervan doorgedrongen. Momenteel is een internationaal onderzoek gaande, waarbij 26 grote steden in twaalf Europese landen betrokken zijn.

In de GGD-studie zijn alleen berekeningen voor het Rijnmondgebied uitgevoerd. Vergelijkingen met andere gebieden in Nederland zijn (nog) niet mogelijk.

Met dit onderzoek zijn voor het eerst, met behulp van een rekenmodel, de gezondheidseffecten van de luchtkwaliteit in Rijnmond geschat. MSR wil jaarlijks op deze manier de relatie tussen de luchtkwaliteit en een aantal gezondheidseffecten te berekenen. Het milieumonitoringrapport van MSR kan zo met een aantal gezondheidsindicatoren worden uitgebreid.

Internetsite

Om zoveel mogelijk bekendheid te geven aan de waardevolle informatie van het MSR-rapport is een website geopend. Dit sluit aan bij het Verdrag van Aarhus waarin 'het recht op toegang tot milieu-informatie' is vastgelegd. MSR geeft hier op regionaal niveau invulling aan door alle achterliggende milieugegevens uit het MSR-rapport beschikbaar te stellen op de website:

www.hetmilieuinderegiorotterdam.nl.

Bijlage 4 Persvragen

Vragen met betrekking tot het themarapport MSR 2003 'Luchtkwaliteit en Gezondheid in Rijnmond'

Inhoudelijk

1. Wat zijn de risico's voor de bewoners van het Rijnmondgebied voor fijn stof, ozon en stikstofdioxide?
2. Is het aantal vroegtijdige sterfte aan fijn stof in Rijnmond hoger dan in de rest van Nederland?
3. Wie zijn de veroorzakers van zoveel fijn stof in het Rijnmondgebied?
4. Hoe kunnen we voorkomen dat er meer fijn stof vrijkomt. Kunnen burgers een bijdrage leveren?
5. Neemt fijn stof af als er meer met bijvoorbeeld elektrische auto's wordt gereden (duurzame mobiliteit)?
6. Wat wordt bedoeld met vroegtijdige sterfte, hoe erg is het?
7. Is het aantal kinderen met astma tengevolge van luchtverontreiniging in Rijnmond hoger dan in de rest van Nederland?
8. De rekenmodellen kennen een vrij grote onzekerheidsfactor. Dit betekent dat de resultaten van deze modellen naar onder maar ook naar boven kunnen afwijken. Dus het is mogelijk dat het allemaal nog veel erger is?
9. Is het afwijkend wat er in de Rijnmond aan sterftcijfers uitkomt? Hoe zit dat in Nederland en in andere steden?
10. Heeft het zin om lokaal voor verbetering te vechten? Je kunt je toch veel beter op Europa concentreren om maatregelen af te dwingen?
11. Wat voor soort maatregelen zou je moeten treffen/willen treffen?
12. Heeft de RIVM ervaring met het communiceren van dit soort informatie? En wat is het resultaat?
13. Welke mogelijkheden zijn er om de samenwerking tussen volksgezondheid en milieu te verbeteren?
14. Op welke momenten (in het traject van beleidsontwikkeling tot beleidsuitvoering) vindt inhoudelijke afstemming plaats? Wie zijn daar dan bij betrokken?

Gericht aan bestuurders

15. Bent u geschrokken als burger en bestuurder van de gepresenteerde cijfers?
16. Vindt u als bestuurder dat het verantwoord is dat 1450 mensen per jaar vroegtijdig sterven aan fijn stof?
17. Zijn gemeenten zich voldoende bewust van hun wettelijke taken op het gebied van milieu en gezondheid? Van welke wel en welke niet? Hoe komt dat?
18. Hoe is de toekomstige ontwikkeling en welke maatregelenpakketten gaan bestuurders erop loslaten om de situatie te verbeteren?
19. Welke maatregelen neemt u (als lokale / regionale / Europese bestuurder om deze cijfers terug te dringen?
20. Deze gegevens over de gezondheidseffecten van luchtverontreiniging zijn toch niet echt nieuw? Waarom is er dan nu zo'n ophef over? Of waarom heeft u dan niet al eerder maatregelen getroffen?
21. Neemt de luchtverontreiniging af door de 80 km maatregel? Zou u die maatregel willen uitbreiden?
22. Er is momenteel discussie over Europese regelgeving die per 2010 zou moeten ingaan maar dat dit te snel is. Deelt u die mening als u de gezondheidseffecten van luchtverontreiniging ziet?
23. Gedeputeerde, wat is uw oplossing voor het probleem?
24. Rekeningrijden, spreekt u dat aan?
25. Wat gaat u de komende jaren doen aan de luchtkwaliteit ten behoeve van de gezondheid?
26. De tweede Maasvlakte komt eraan. Dat levert toch veel meer goederenvervoer over de weg op? Dat staat toch haaks op het verbeteren van de gezondheid van de bewoners van de Rijnmond?
27. Woningen bouwen, ongezond leven en schaarse ruimte hebben negatieve effecten voor de bevolking. Hoe los je dat op?
28. Kijkend naar Barendrecht. Heeft Nederland te weinig lobby gepleegd in Brussel?
29. We hebben nu het GGD-rapport. Wat gaat u er aan doen? Ik stel die vraag aan de Zuid-Hollandse Milieufederatie, de gedeputeerde, de wethouder en de regiobestuurder.
30. Hoe moet je dit allemaal uitleggen aan de bevolking? Dat lukt je toch niet?

31. Gelet op de bevoegdheden van Rijnmond en de provincie en bijvoorbeeld Rotterdam, heb je dan greep op het probleem of heb je Den Haag en Europa nodig?
32. Kan het in de toekomst nog slechter worden dan het in de Rijnmond ooit is geweest?
33. Welk ambitieniveau hebben gemeenten op het gebied van milieu en gezondheid
34. Stel, u heeft een bepaalde hoeveelheid geld. U heeft de keuze om het uit te geven aan de verbetering van de luchtkwaliteit of aan het bevorderen van de gezondheid van kinderen. Voor welke kiest u?